

Darinka Kolar Osvald¹

EKSPONATI IZ SODNE MEDICINE V POLICIJSKEM MUZEJU – ETIČNE DILEME

V prispevku avtorica predstavlja lastno izkušnjo soočanja s specifičnim muzejskim gradivom. Ekspoziti človeških posmrtnih ostankov² so ji vzbujali številne dileme in vprašanja ter jo privedli do hipoteze, da ima človek tudi po smrti pravico do dostojanstva in posledično posebnega statusa v muzejskem okolju. Vse to, ob iskanju odgovora, kakšno naj bi bilo ustrezno ravnanje s specifičnimi ekspoziti v policijskem muzeju, jo je vodilo v raziskovalni proces in sicer v raziskovanje zgodovine poslanstva policijskega muzeja in njegovih zbirk, spremljanje odzivov muzejskih obiskovalcev in širše javnosti, preučevanje sorodnih zbirk v drugih muzejih, raziskovanje različnih področij (od prava³, kriminologije, viktinologije, sodne medicine do etike, človekovih pravic, umetnosti, muzeologije) in tudi k pobudi⁴, da se o temi razpravlja v širšem muzejskem oziroma strokovnem okolju. Slednje se je uresničilo na Muzeoforumu⁵ v Muzeju slovenske policije decembra 2014.⁶

Ključne besede: policijski muzej, posmrtni ostanki, človekove pravice, muzejska etika, sodna medicina

Uvodno razmišljanje muzealke

Posmrtnimi ostanki žrtev kaznivih dejanj in nesreč, ki sem si jih leta 2011 ogledala v razstavnem prostoru Muzeja slovenske policije, so mi poleg nelagodja vzbujali tudi empatijo oziroma refleksijo. Zaradi nove službene vloge so posebej pritegnili mojo pozornost.

Ob vprašanju, kaj mi sporočajo kot obiskovalki muzeja, se je pojavilo še mnogo instinktivnih vprašanj in odgovorov, ko sem se miselno prestavila v vitrino - v vlogo ekspozita. Ali res lahko v Sloveniji kot žrtev zločina pristanem v takšni javno ogledni vitrini? Ne, tega si ne bi želela. Tako bi namreč postala še žrtev družbe, ki bi me javno razstavila in žrtev javnosti, ki bi si posmrtne ostanke ogledovala, o njih razpravljala, jih fotografirala, posnetke v različnih kontekstih tudi uporabljala ipd.⁷ Ne, to ni pieteta do pokojnih, se je oglašal notranji glas. Slovenija je nedvomno država, ki zagotavlja spoštljivo ravnanje z umrlimi v vseh družbenih okoljih. In kaj naj z ekspoziti človeških posmrtnih ostankov storim v vlogi muzealke? To je bilo naslednje vprašanje. Vitrino sem prekrila s črnim pregrinjalom, fotografije ekspo-

---

¹ Darinka Kolar Osvald je univerzitetna diplomirana umetnostna zgodovinarica. V Ministrstvu za notranje zadeve/Policiji je začela delati leta 2000 kot kriminalistična inšpektorica specialista za področje preiskovanja kriminalitete povezane s kulturno dediščino/umetninami, od leta 2011 opravlja delo kustodinje in vodje Muzeja slovenske policije.

² Z izrazom posmrtni ostanki so v tem besedilu poimenovana okostja, deli okostja, deli trupla in fetusi.

³ Pregledani so bili raznovrstni viri različnih pravnih panog in podpanog oziroma pravnih vej, kot so ustavno, civilno, upravno, kazensko, policijsko, medicinsko, zdravstveno, komunalno pravo ...

⁴ Dokument MNZ-Policija, št. 621-9/2013 z dne 21. 12. 2012, s predlogom, da se tema Človeško telo kot razstavni ekspozit predstavi in obravnava na Muzeoforumu v Muzeju slovenske policije. Arhiv Muzeja slovenske policije.

⁵ Muzeoforum je strokovna prireditev slovenskih muzealcev z mednarodno udeležbo, ki je bila zasnovana leta 1991. Je oblika javnega razpravljanja o položaju muzeologije in njeni vlogi v vsakdanji praksi. Dostopno na: http://www.smd-drustvo.si/5_dejavnosti.htm#muzeoforumo (obiskano 28. 6. 2015).

⁶ *Muzeoforum v Muzeju slovenske policije, sporočila za javnost*, 2. 12. 2014. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/75791-muzeoforum-v-muzeju-slovenske-policije?tmpl=component&print=1&page=&lang> (obiskano 28. 6. 2015); *Etika v muzejih, ravnanje z ostanki živih organizmov - vabilo/program*. Dostopno na: http://www.smd-drustvo.si/Arhiv%20dokumentov/1%20Muzeoforum/muzeoforum_2014_12%20vabilo.pdf (obiskano 28. 6. 2015).

⁷ Na svetovnem spletu je bilo v povezavi z Muzejem slovenske policije več posnetkov sodnomedicinskih ekspozitov tudi na muzejski spletni strani. Izpiski spletnih strani iz leta 2011. Arhiv Muzeja slovenske policije.

natov umaknila z muzejske spletne strani.⁸ Hkrati sem začela hipotezo preverjati v različnih strokah ter iskati odgovore, kako v muzeju ravnati s sodnomedicinsko zbirko.

Vitrina eksponatov sodne medicine v razstavnem prostoru Muzeja slovenske policije, prekrita leta 2011
Foto: Muzej slovenske policije

Zgodovina slovenskega policijskega muzeja⁹

Leta 1920 je uprava policije v Ljubljani po zgledu drugih držav začela snovati policijsko zbirko za kriminalistični muzej. Ta je bil namenjen izpopolnjevanju znanja orožnikov in policistov, ki so bili zadolženi za obravnavanje kriminala. Pozneje je deloval v različnih organizacijskih enotah organov za notranje zadeve in pod različnimi imeni.¹⁰ V pisnih virih najdemo poimenovanja Kriminalistični muzej, Muzej organov za notranje zadeve, Muzej Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve, Muzej Republiškega sekretariata za notranje zadeve, Muzej Ministrstva za notranje zadeve in od leta 2006 Muzej slovenske policije¹¹.

V preteklosti je muzej deloval na več lokacijah v Ljubljani in njeni okolici. Na sedanje mesto, tj. v Tacnu, je bil preseljen leta 1970, z uradnim odprtjem 13. maja 1973 pa je v novo-zgrajeni šoli za notranje zadeve dobil celo nadstropje razstavnih prostorov.¹² Po ukinitvi srednješolskega policijskega izobraževanja na prelomu tisočletja je bila stalna razstava deponirana, hkrati pa se je začel pripravljati koncept novega slovenskega policijskega muzeja za najširšo javnost, skupaj z iskanjem ustrezne lokacije za njegovo delovanje.¹³ Medtem je bil leta 2006 v manjših začasnih prostorih v Tacnu razstavljen skromen delen povzetek nekdanje »šolske« razstave, ki je na ogled še danes.

---

⁸ Od prekritja vitrine septembra 2011 ni več noben obiskovalec fotografiral eksponatov sodne medicine za javno objavo. Obiskovalci muzeja so bili opozorjeni, da gre za posebno študijsko gradivo, ki ni namenjeno prostemu fotografiranju.

⁹ Muzej je doslej zamenjal več imen, zato se ob splošnih omembah in opisih v tem prispevku uporablja poimenovanje slovenski policijski muzej ali policijski muzej.

¹⁰ Biserka Debeljak, *Muzej organov za notranje zadeve. Katalog in zapiski o zgodovini muzeja, muzejskih predmetih in ljudeh, ki so ga ustvarjali*, Ljubljana, 2005, str. 23-34.

¹¹ *Otvoritev Muzeja slovenske policije, sporočila za javnost*, 20. 12. 2006. Dostopno na: http://www.policija.si/index.php/novinarsko-sredie/index.php?option=com_content&view=article&id=3949 (obiskano 28. 6. 2015).

¹² Debeljak 2005 (op. 10), str. 23-34.

¹³ Leta 1999 je Ministrstvo za notranje zadeve v odgovoru na poslansko vprašanje o nadaljnji usodi slovenskega policijskega muzeja med drugim zapisalo: »Zavedamo se, da so eksponati pomembni za muzejsko dejavnost v širšem smislu, zato intenzivno iščemo prostore v okviru MNZ RS, kjer bi muzej lahko uredili ter ga postavili tudi drugim policijskim dejavnostim, kot je to običaj v tujini. Na tak način bi omogočili ogled muzeja širši javnosti ter ga preoblikovali v moderen muzej, kjer bi za nemoteno delovanje skrbeli tudi ustrezni kadri.« Glej: O Kriminalističnem muzeju v Tacnu, *Poročevalec*, št. 3, 19. 1. 1999, str. 5-6; Darinka Kolar Osvald, *Zasnova nove stalne razstave Muzeja slovenske policije, projektna naloga – idejna zasnova*, Ljubljana, 2011.

Slovenski policijski muzej je imel ves čas status specialnega muzeja na republiški oziroma državni ravni. Večino svojega obstoja je bil kot študijski kabinet namenjen in praviloma dostopen le strokovni javnosti, katere delo se je vezalo na zatiranje kriminalitete. Obiskovali so ga kadeti, učenci srednje policijske šole, kandidati za policiste, pripadniki vojne policije, delavci organov za notranje zadeve, sodišč in tožilstva, pooblaščen delavci republiškega sekretariata za pravosodje in upravo, penologi, študenti pravne in medicinske fakultete ter fakultete za družbene vede, socialni delavci, etnologi, defektologi in drugi strokovnjaki.¹⁴ V zadnjem obdobju je svoja vrata začel odpirati tudi širši javnosti. »Muzej je namenjen strokovni in občini javnosti: za strokovno javnost je pomembno učilo, s katerim se ta seznanja z dokazanimi primeri kaznivih dejanj in odkrivanjem njihovih storilcev ter načini odkrivanja, preiskovanja in dokazovanja kaznivih dejanj; za občino javnost pa je seznanitev z različnimi oblikami kriminalitete pomembna s preventivnega vidika, saj posameznika opozori, naj dodatno poskrbi za lastno varnost in varnost svojega premoženja ter tako zmanjša možnost, da postane žrtev kriminala.« je bilo leta 2008 objavljeno na spletni strani Muzeja slovenske policije. Ob tem je bilo dodano, da lahko muzej obiščejo samo polnoletne osebe.¹⁵

V muzeju se je zbiralo gradivo o kriminaliteti¹⁶ v Sloveniji, slovenski kriminalistiki¹⁷, izvrševanju kazenskih sankcij, delovanju organov za notranje zadeve, razvoju varnostnega sistema ter aktivnostih policije pri osamosvajanju Slovenije. Hkrati se je muzej vsebinsko delil na dva sklopa oziroma oddelka: šolskega in zgodovinskega. Šolski je bil namenjen kriminalistiki, iz zgodovinskega pa so se pripravljale tudi gostujoče razstave za predstavljanje organov za notranje zadeve/policije širši javnosti, po različnih krajih Slovenije.¹⁸ Tak model muzejskega delovanja se je ohranil do danes.

Kriminalistični oddelek¹⁹

V Kriminalističnem oddelku muzeja so predstavljene naslednje zbirke: krvni in spolni delikti (uboji, umori, detomori, spolno nasilje, ilegalni splavi ...), akcija Sprava (poboji po drugi svetovni vojni), forenzični laboratorij, premoženjski delikti (tatvine, ropi, poškodovanje tuje lastnine, požigi ...), ilegalni prehodi čez državno mejo, gospodarska kriminaliteta (goljufije, ponarejanje denarja in listin, davčne utaje, tihotapstvo ...), ilegalne droge in penološka zbirka (razvoj kazenskega prava, primeri dokazovanja krivde in izvrševanja kazenskih sankcij v preteklosti).

Muzej je gradivo za kriminalistične zbirke pridobival predvsem iz notranjih organizacijskih enot policije in s sodišč. Slednja so mu po pravnomočnih obsodbah storilcev pošiljala predmete, povezane s kaznivimi dejanji, sodna mnenja, povzetke sodb, fotografije krajev kaznivih dejanj ipd.²⁰

Predstavitve kazenskih primerov so bile pripravljene po enotnem vsebinskem in oblikovnem konceptu, nastalem leta 1973 za tedanji novi kriminalistični muzej.²¹ Na panojih so črno-beli fotografski posnetki

¹⁴ *Pravilnik o delu muzeja in sveta muzeja Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve*, 7. 1. 1983, 2. člen; *Pravilnik o delu muzeja Ministrstva za notranje zadeve*, 1. 8. 1996, 2. člen, ki je veljal do leta 2005.

¹⁵ Arhivski dokumenti Muzeja slovenske policije o vzpostavitvi spletne strani in spletna stran Muzeja slovenske policije. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/novinarsko-sredie/muzej-slovenske-policije> (obiskano 7. 3. 2016).

¹⁶ Pojem kriminaliteta zajema ravnanje ljudi, ki napadajo ali ogrožajo človekove temeljne vrednote: življenje in telesno nedotakljivost, svobost in pravice, premoženje in varnost, pa tudi temeljne družbene vrednote, kot so družbena ureditev, varnost države in njene najpomembnejše institucije. Glej: Ljubo Bavcon, Alenka Šelih, Damjan Korošec, Matjaž Ambrož, Katja Filipič, *Kazensko pravo*, Ljubljana, 2009, str. 31.

¹⁷ Kriminalistika je veda o odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj. Tako jo je poimenoval dr. Hans Gross (omenja se kot njen začetnik) v tretji izdaji svojega znamenitega učbenika *Priročnik za preiskovalne sodnike* iz leta 1899. Glej: Darko Maver in soavtorji: *Kriminalistika*, Ljubljana, 2004, str. 30.

¹⁸ Debeljak 2005 (op. 10), str. 23-32; *Muzej slovenske policije – gostovanja*. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/259-gostovanja/7873-gostovanja> (obiskano 7. 3. 2016).

¹⁹ Gre za opis oddelka, postavljenega leta 2006 iz primerov nekdanjega kriminalističnega muzeja, ki se do danes v zasnovi ni bistveno spremenil.

²⁰ Debeljak 2005 (op. 10), str. 25, 26, 30.

²¹ Debeljak 2005 (op. 10), str. 25, 26, 30, 35-37.

neposredno z ogledov krajev kaznivih dejanj ter fotografije dokazov in besedilna polja – bel tipkopis na črni podlagi, z opisom motiva, načina storitve dejanja ter načina odkritja storilca, vključno z odgovori na sedem »zlatih« vprašanj kriminalistike.²² V vitrinah pod panoji so t. i. corpora delicti – predmeti, povezani s kaznivimi dejanji. Gre za sekire, različna bodala in orodja, strelno orožje, predmete, predelane v nevarno orožje, raznovrstne vlomilske pripomočke, vlomljene blagajne, razne dokumente, ponaredke denarja, različne vrste mamil in narkomanskega pribora, pripomočke za tihotapljenje ipd.

Potem ko se je muzej začel odpirati za širšo javnost, je bila leta 1998 na gradivu razstavljenih kriminalnih primerov (dokumentih, fotografijah, opisih) prekrita identiteta storilcev in žrtev kaznivih dejanj. Kot podlaga za ta poseg je omenjen Zakon o varovanju osebnih podatkov. Prikriti priimki in imena naj bi izražali pieteto do žrtev in njihovih sorodnikov.²³ Drugih prilagoditev kriminalističnih primerov za javno prikazovanje ni bilo. Primeri, ki so bili predstavljeni v policijskem muzeju do leta 2001, so bili objavljeni v katalogu, ki ga je Ministrstvo za notranje zadeve leta 2005 izdalo in objavilo na spletni strani Muzeja slovenske policije.²⁴

Ekspoziti sodne medicine

V zbirki krvnih deliktov so se od leta 1973, v posebni vitrini, prikazovali preparati in identifikacijski predmeti, ki jih je muzeju poslal Inštitut za sodno medicino iz Ljubljane.

Muzej je največ »predmetov« prevzel leta 1972. To je razvidno iz inventarne knjige Kriminalističnega muzeja RSNZ SR Slovenije, kjer so ti zapisani z registrskimi in inventarnimi številkami, skupaj z opisom. Preberemo lahko na primer: »OKD114/glava/preparat s številnimi vsekaninami po udarcih z me-sarsko sekuro – uboj; OKD115/identifik. pr./lobanja; OKD118/roka/preparat ubitega z udarcem električ-nega toka; OKD119/koža/preparat, preluknjana po izstrelu naboja; OKD126/embrio/okostje, nosečnost 6 mesecev, spodnja meja relativne sposobnosti za življenje; OKD129/srce/preparat z vstrelino« idr.

Inštitut za sodno medicino je leta 1945 začel delovati znotraj Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani kot učna, znanstveno-raziskovalna ter operativno-zdravstvena ustanova z mrliško pregledno službo²⁵ in obdukcijsko dejavnostjo²⁶. Prvi predstojnik je bil prof. dr. Janez Milčinski²⁷. Najprej so se na inštitutu uveljavile toksikologija, alkoholometrija, medicinska kriminalistika in hematologija, pozneje pa katastrofna služba in izvedenstvo, ki so ga poimenovali ljubljanska izvedenska šola, ter medicinska etika in deontologija.²⁸

---

²² Po Hansu Grossu je sedem »zlatih« vprašanj: wer, was, wo, womit, warum, wie, wann (kdo, kaj, kje, s čigavo pomočjo, zakaj, kako, kdaj); in so jih celo kot geslo sedmih zlatih W-jev zapisali ob prvi kolektivni razstavi policijskih oblasti v Dresdnu leta 1912. Glej: Anton Dolenc: *Medicinska etika in deontologija II, Razprave*, Ljubljana, 1997, str. 176.

²³ Debeljak 2005 (op. 10), str. 36.

²⁴ Debeljak 2005 (op. 10). Dostopno na: <http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/muzej.pdf> (obiskano 1. 7. 2015).

²⁵ *Uredba o mrliški pregledni službi* (Uradni list LRS, št. 11/1948) v 1. členu določa, da služba znotraj svoje dejavnosti pomaga organom javne varnosti, javnega tožilstva in sodišč pri preiskovanju kaznivih dejanj ter ohranitvi sledov in predmetov kaznivega dejanja. Te določbe so se vse do danes ohranile v pravnih predpisih o mrliški pregledni službi. Glej: *Pravilnik o mrliški pregledni službi* (Uradni list SRS, št. 15/1973); *Pravilnik o pogojih in načinu opravljanja mrliške pregledne službe* (Uradni list RS, št. 56/1993).

²⁶ Obdukcija ali avtopsijska je preiskovanje trupla, navadno z raztelesenjem zaradi ugotovitve vzroka smrti. Glej: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU-Portal BOS. Dostopno na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (obiskano 7. 3. 2016); Obdukcija mrtvih se je in se opravlja znotraj zdravniške službe oziroma zdravstvene dejavnosti. Glej: *Zakon o zdravstvenem varstvu* (Uradni list SRS, 38/1974); Benje Mihelčič idr., *Osnove pravne ureditve s področja zdravstvenega varstva in javnega zdravja*, Ljubljana 2009, str. 84-87, 113-118.

²⁷ Janez Milčinski (1913–1993), doktor prava in medicine, redni profesor za sodno medicino Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani, je pionir sodne medicine na Slovenskem in pomembna avtoriteta za medicinsko etiko, deontologijo in izvedenstvo. Napisal je temeljna dela za navedena področja. Bil je predstojnik Inštituta za sodno medicino (od leta 1945 do upokojitve leta 1983) ter predstojnik Katedre za sodno medicino in medicinsko deontologijo (od ustanovitve leta 1973 do leta 1983), ob tem pa je opravljal še številne druge funkcije. Bil je član sveta Kriminološkega inštituta Univerze v Ljubljani (1961-1968), član komisije za kriminalistični muzej – od leta 1968 itd. Glej: Tomaž Rott, *Akad. prof. dr. prava in dr. med. Janez Milčinski*, Zdravniška zbornica, ISIS, 2011. Dostopno na: <http://www.zdravniskazbornica.si/isis/1081/2011/121/13/akad-prof-dr-prava-in-dr-med-janez-milcinski>; Zgodovina Inštituta, Inštitut za sodno medicino. Dostopno na: http://www.ism-mf.si/Zgodovina_instituta/ (obiskano 10. 7. 2015).

²⁸ Rott 2011 (op. 27).

Sodelovanje izvedencev medicinske stroke v kazenskih postopkih, ki so bili strokovna pomoč pri dokazovanju kaznivih dejanj, je poznano že iz daljne zgodovine. Omenja se v delih *Constitutio Criminalis Crolina* (Kazenskem zakoniku Karla V.) iz leta 1532, *Constitutio Criminalis Theresiana* (Kazenskem zakoniku Marije Terezije) iz leta 1769 idr.²⁹ V *Zakoniku o kazenskem postopku Federativne ljudske republike Jugoslavije* (Uradni list FLRJ, št. 40/1953, 240.-247. člen) so bile oblikovane določbe, ki so posebej uredile delo sodno-medicinskih izvedencev pri nas in veljajo še danes. V *Zakonu o kazenskem postopku – ZKP* (Uradni list RS št. 63/1994 in spremembe, 259.-266. člen) se določajo pregled in raztelesenje trupla, pregled obdolženca, toksikološke preiskave, vprašanja, na katera morajo izvedenci odgovoriti pri podajanju mnenja ipd.

Delo inštituta za sodno medicino, kot nacionalne enote je bilo ves čas močno povezano s preiskovanjem in dokazovanjem kaznivih dejanj, predvsem krvnih deliktov. Postalo je sestavni del kriminalističnih in pravosodnih postopkov oziroma postopkov kazenskega prava v Sloveniji. »Sodna (forenzična) medicina je medicinska specialna stroka, ki posreduje medicinske ugotovitve pravnim forumom (v najširšem pomenu besede), tako v kazenskih kot v civilnih zadevah.« To je leta 1956 zapisal prof. dr. Janez Milčinski na prvi strani znamenite »črne knjige« *Sodna medicina, uvod v delo z izvedencem*. V kazalu so navedene naslednje teme: smrt in spremembe na truplu (vzrok, znaki, čas, ugotavljanje smrti ...), identifikacija (živih oseb in trupel), najrazličnejše poškodbe (s topim predmetom, strelne, termične, električne), detomor, splav, zadušitve, zastrupitve itd.³⁰ Gre za prvi in še vedno aktualen slovenski učbenik, ki je nastal na pobudo Državnega sekretariata za notranje zadeve LRS (ta je knjigo tudi izdal). Nastanek učbenika je povezan s pedagoškim delom prof. Milčinskega, ki je sodno medicino predaval na Medicinski fakulteti, Pravni oziroma juristični fakulteti in od leta 1947 tudi na tečajih oziroma v šolah Državnega sekretariata za notranje zadeve.³¹

Sodnomedicinski ekspoziti so bili v kriminalistični muzej vključeni kot študijski pripomoček za pouk sodne medicine,³² ki je bila v predmetnikih strokovnih šol za notranje zadeve, v katerih so se izobraževali kadeti-milčniki oziroma pozneje policisti.³³ Po navedbah tedanje kustodinje muzeja Biserke Debeljak, so muzej obiskovali samo učenci zadnjih letnikov, kar se ujema z načrtom sodnomedicinskega izobraževanja, ki je bilo na urniku na koncu šolanja. Obisk muzeja z ogledom grozljivih resničnih prizorov krvnih deliktov je bil za učence tudi neposredna predpriprava na delo in nadgradnja predhodno pridobljenega teoretičnega znanja pravnih in policijskih predmetov.³⁴

Odzivi širše javnosti

Ko sem bila leta 2011 prisotna pri ogledu vodstva oziroma ko sem vodila po kriminalistični zbirki slovenskega policijskega muzeja, sem opazila pri skupinah širše javnosti, pri t. i. »laičnih obiskovalcih«³⁵, da so se nekateri zaradi nelagodja izognili sodnomedicinske vitrine ali zapustili razstavni prostor, ko je bila na vrsti njena predstavitev. Nekateri drugi so ekspozite ob različnih komentarjih fotografirali in nekaj posnetkov sem pozneje videla objavljenih na svetovnem spletu. Tudi novinarjem se je vitrina zdela zanimiva.³⁶

²⁹ Dolenc 1997 (op. 22), str. 183, 253-258, 531.

³⁰ Janez Milčinski, *Sodna medicina, uvod v delo z izvedencem*, Ljubljana, 1956, str. 1-4.

³¹ Rott 2011 (op. 27).

³² Mag. Biserka Debeljak, ki je bila kustodinja in vodja muzeja v letih od 1971 do 2011, je povedala, da so bili ekspoziti z Inštituta za sodno medicino v muzej preneseni na predlog komisije za kriminalistični muzej, ki so jo sestavljali strokovni delavci Republiškega sekretariata za notranje zadeve in predstavniki zunanjih institucij, med katerimi je bil prof. dr. Janez Milčinski kot predstojnik sodnomedicinskega inštituta Ljubljana, ki je sodno medicino (bodočim) delavcem organov za notranje zadeve predaval tudi v Tacnu. Ustni vir 18. 11. 2014.

³³ *Predmetnik in učni načrt Strokovne šole za notranje zadeve*, Odsek za miličnike kadete, 1970. Socialistična republika Slovenija, Strokovna šola za notranje zadeve v Ljubljani, 1970; *Predmetnik in učni načrt Strokovne šole za notranje zadeve*, Odsek za delavce milice, Socialistična republika Slovenija, Strokovna šola za notranje zadeve v Ljubljani, 1970.

³⁴ V predmetnikih začetnih letnikov so bili ob splošnih srednješolskih predmetih tudi Uvod v pravo, Upravno pravo, Osnove mednarodnega javnega prava, Kazensko pravo, Kriminalistika ipd.

³⁵ Gre za skupine obiskovalcev, ki se pred obiskom muzeja niso ukvarjali s kazenskopravnim področjem.

³⁶ Jasmina Muhič, *Pred dvajsetimi leti so ubijali z metlo, danes s hladnimi orožji*, Pomurec.com, 2011. Dostopno na: <http://www.pomurec.com>.

V povezavi z odzivi oziroma mnenjem javnosti o kriminalistični zbirki Muzeja slovenske policije je posebej zanimiv prispevek novinarka Urše Zupan FOTO IN VIDEO: Po sledih slovenskih zločincev..., ki je bil objavljen 31. marca 2011 na spletni strani 24.ur.com.³⁷ Novinarka je v njem predstavila muzej in kriminalistično zbirko na podlagi neposredno vodenega ogleda.³⁸ V prispevku so tudi fotografije, videoposnetki in opisi sodnomedicinske vitrine. Novinarka jo omenja kot nenavadno vitrino z deli človeških teles, ob kateri marsikaterega obiskovalca spreleti srh. Fotografije pa opisuje: »Vitrina z ekspoziti, ki si jih Muzej slovenske policije izmenjuje z Inštitutom za sodno medicino.«, »V njej hranijo zarodke, tetovaže, odrezane roke in glave.«, »Odrezana glava pripada ženski, ki jo je njen mož iz ljubosumja dvanajstkrat zabodel.« ipd.

Prispevek je bralcem omogočal napisati komentar. V dveh dneh je prispelo 86 komentarjev. Ob njihovem pregledu lahko ugotovimo naslednje: 46 jih piše o kriminaliteti in policijskem delu ter se ne nanašajo neposredno na muzej, štirje govorijo o muzeju na splošno, 36 pa se jih nanaša na ekspozite iz sodne medicine. Od teh je večina (29) negativnih. Iz njih je razbrati mnenje najširše »laične« javnosti. Ta je nad prizori šokirana, zgrožena, izraža negativno mnenje o policiji, ki ekspozite razstavlja, prikazovanje se ji zdi nepotrebno za širšo javnost, sprašuje se o etičnosti razstavljanja in predstavljanja, pieteti do umrlih ter pravicah žrtev in njihovih svojcev.

Človekove osebnostne pravice in posmrtno pravno varstvo umrlega

V pravnem pomenu so človekove pravice³⁹ s pravnimi pravili urejena upravičenja posameznika v razmerju do državne oblasti, praviloma zapisana v najvišjem pravnem aktu države – ustavi.⁴⁰

Temeljne pravice človeka in z njim klasični pojem ustavnosti je leta 1789 razglasila *Deklaracija o pravicah človeka in državljana*, ki je dve leti za tem postala sestavni del francoske ustave.⁴¹

Po drugi svetovni vojni so človekove pravice poleg državnih ustav začeli urejati in varovati številni akti mednarodnega prava.⁴² Prvi pomembni univerzalni dokument, imenovan tudi »človeška ustava«, je bil *Splošna deklaracija človekovih pravic* (SDČP), ki jo je 10. decembra 1948 sprejela Generalna skupščina Združenih narodov. Z izhodiščnim priznavanjem prirojenega človeškega dostojanstva kot izvora vseh pravic in priznavanjem enakih pravic vseh članov družbe je ta deklaracija postala temelj številnih poznejših mednarodnih in regionalnih dokumentov⁴³, tudi *Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (EKČP), ki so jo 4. novembra 1950 v Rimu sprejele članice Sveta Evrope.

---

com/vseбина/5226/Pred_dvajsetimi_leti_so_ubijali_z_metlo_danes_s_hladnimi_orožji (obiskano 10. 7. 2015).

³⁷ Urša Zupan: *FOTO in VIDEO: Po sledih slovenskih zločincev ...*, 24.ur.com. Dostopno na: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/foto-in-video-po-sledih-slovenskih-zlocincev.html> (obiskano 10. 7. 2015).

³⁸ Novinarka je po muzeju vodila mag. Biserka Debeljak, avtorica razstave.

³⁹ Za hierarhično najvišje pravice, ki so ustavne, se v pravnih virih poleg besedne zveze »človekove pravice« pojavljajo še »temeljne pravice«, »temeljne človekove pravice«, »ustavne svoboščine in pravice«, »človekove pravice in temeljne svoboščine«. Glej: Marijan Pavčnik, Namesto uvoda, *Temeljne pravice* (ur. Marijan Pavčnik idr.), Ljubljana, 1997, str. 15.

⁴⁰ Igor Kaučič, Franc Grad: *Ustavna ureditev Slovenije*, Ljubljana, 2008, str. 97.

⁴¹ Boj za človekove pravice je star toliko kot politična oblast, začetke sodobne zasnove človekovih pravic pa zasledimo v 17. in 18. stoletju. Kot pridobitev meščanskih revolucij so nastali prvi pisni ustavni akti in dokumenti o človekovih pravicah – deklaracije, ki so jih pozneje vnašali v ustave. Glej: Kaučič, Grad 2008 (op. 41), str. 99.

⁴² Grozote druge svetovne vojne, z najhujšimi in najbolj množičnimi kršitvami človekovih pravic, so vodile v prepričanje, da bi se vsaj delu teh kršitev lahko izognili, če bi obstajal učinkovit mednarodni sistem njihovega varovanja. Glej: Borut Bohte, Mednarodno varstvo temeljnih pravic, *Temeljne pravice* (ur. Marijan Pavčnik idr.), Ljubljana, 1997, str. 442.

⁴³ Na podlagi tega so bili sprejeti: *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah* iz leta 1966, *Mednarodni pakt o državljan-skih in političnih pravicah* iz leta 1966 (SDČP in pakta so trije glavni dokumenti o človekovih pravicah, imenovani *Mednarodna lista o človekovih pravicah*), *Deklaracija o temeljnih pravicah žrtev dejanj in zlorabe moči* iz leta 1985, *Deklaracija o človekovih pravicah Svetovnega zdravniškega združenja* iz leta 1990 idr. Glej: Anton Dolenc, *Medicinska etika in deontologija, Dokumenti s komentarjem*, Ljubljana, 1993, str. 152, 201–218.

Pravni viri človekove pravice primarno delijo na osebne, ki jim pripisujejo naddržaven, univerzalen pomen, in politične oziroma vezane na konkretno državo. V tem smislu jih že v svojem poimenovanju razlikuje *Deklaracija o pravicah človeka in državljana* iz leta 1789. Prve so označevali kot naravne, absolutne, nezastarljive in neodtujljive. Takšno pojmovanje so utemeljevali s prepričanjem, da se človek rodi svoboden, s prirojenimi pravicami in svoboščinami, ki so obstajale pred državo, zato jih ta ne more dati in tudi ne odvzeti.⁴⁴ Mora pa jih priznati in zavarovati za vse enako in v vseh razmerjih.⁴⁵

Osebnostne pravice so:⁴⁶ pravica do življenja, zdravja in telesne integritete (človekovo življenje je nedotakljivo, prepovedani so smrtna kazen, mučenje, skrunitev trupla ...), pravica do prostosti, pravica do časti in dobrega imena (varuje se tudi po smrti), pravica do imena in osebne identitete, pravica do lastne podobe in glasu, pravica do osebne življenja (zasebnosti), pisemske tajnosti ter duševne integritete (svobode odločanja, pietete ...). Število osebnostnih pravic ni omejeno, saj se te spreminjajo z razvojem družbe (na primer z razvojem fotografije je nastala pravica do lastne podobe ipd.). Hkrati se spreminja pomen posameznih pravic – na primer privolitev pacienta v zdravljenje so včasih šteli kot poseg v telo, danes pa kot pravico do samoodločbe. Nekatere od naštetih pravic niso absolutne – na primer pravica do lastne podobe pri javnem objavljanju posnetkov je soodvisna od interesa javnosti.⁴⁷

Definicije osebnostne pravice opredeljujejo kot civilne, nepremoženjske, neprenosljive pravice, ki nastanejo z rojstvom in se končajo s smrtjo. So notranje dobrine človeka, ki mu pripadajo kot biološkemu in socialnemu bitju in mu zagotavljajo nemoteno uresničevanje svojega bistva. So strogo osebne, individualne⁴⁸ in niso v pravnem prometu. Posameznik lahko privoli v določen poseg v svojo dobrino oziroma se nekaterim pravicam odpove (na primer dopusti objavo fotografije, daruje del telesa ...).⁴⁹

Demokratizacija družbe in spreminjanje vrednot za večjo humanizacijo in spoštovanje človeka kot osebnosti vse bolj postavljata v ospredje vprašanja o človekovih svoboščinah in pravicah ter njihovo varstvo, še zlasti v odnosu do bolj ali manj samovoljnih posegov države.⁵⁰ Po javnomnenjskih raziskavah so za večino prebivalstva današnjih evropskih in ameriških držav človekove pravice bistvena sestavina pravne države in nepogrešljiv element vrednostnega sistema.⁵¹

Na našem ozemlju so bile nekatere človekove pravice zapisane že v ustavih v obdobju socialistične Jugoslavije⁵², in sicer kot člen vizije samoupravno organizirane družbe in države. Leta 1991 so v Ustavi Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ustava) postale izhodišče sistema – njegova osrednja pravna dragocenost, s pravnoinstitucionalnim instrumentarijem, ki šele omogoča njihovo udeležanje in varovanje.⁵³ S tem se je Slovenija razglasila za pravno državo.⁵⁴

⁴⁴ Teorijo o naravnih pravicah sta razvila J. Locke in J. J. Rousseau. Glej: Kaučič, Grad 2008 (op. 41), str. 99.

⁴⁵ Splošni namen človekovih pravic je omejiti državno oblast in njene čezmerne posege v svobodo posameznika, medtem ko je pri osebnostnih pravicah varovano tudi razmerje med posamezniki. Glej: Alojzij Finžgar, *Osebnostne pravice*, Ljubljana, 1985, str. 14-16.

⁴⁶ V pravnih virih se ob naštevanju osebnostnih pravic omenja splošna, generalna osebnostna pravica, iz katere je mogoče v skladu s potrebnimi izpeljati nove osebnostne pravice. Glej: Finžgar 1985 (op. 46), str. 25. V tem smislu je napisan tudi slovenski *Obligacijski zakonik* (OZ) (Uradni list RS, št. 83/01 in spremembe), ki ne našteva vseh kršitev osebnostnih pravic in njihovih elementov ter odločitev, ali je določen poseg v pravico protipraven, prepušča sodniku. Glej: Dunja Jadek-Pensa, komentar k 134. členu OZ, *Obligacijski zakonik s komentarjem* (ur. Miha Juhart, Nina Plavšak), Ljubljana, 2003, str. 778.

⁴⁷ Finžgar 1985 (op. 46), str. 39-143; EKČP v drugem odstavku 10. člena predvideva omejevanje človekovih pravic in svoboščin zaradi javnega interesa ali zaradi pravic in svoboščin drugih ljudi, ob upoštevanju načela sorazmernosti.

⁴⁸ Če se na primer določena izjava, ki bi lahko povzročila kršitev osebnostnih pravic, nanaša na skupino ljudi, nobenega med njimi pa ni mogoče individualizirati, neindividualiziranemu posamezniku ni mogoče zagotoviti pravnega varstva. Glej: Jadek-Pensa 2003 (op. 47), str. 793.

⁴⁹ Jadek-Pensa 2003 (op. 47), str. 777-780.

⁵⁰ Zdravko Mlinar, *Osebnostne pravice, Teorija in praksa*, št. 1-2, Ljubljana, 1987, str. 250 -253.

⁵¹ Albin Igličar, *Javno mnenje o človekovih pravicah, Temeljne pravice* (ur. Marijan Pavčnik idr.), Ljubljana 1997, str. 117 – 127.

⁵² S tem so mišljene zvezne in republiške ustave iz obdobja od leta 1945 do leta 1991. Določbe o pravicah in dolžnostih državljanov so imeli ustava iz leta 1946 ter ustavni predpisi iz leta 1963 in 1974. Glej: Finžgar 1985 (op. 46), str. 140.

⁵³ Marijan Pavčnik, *Razumevanje temeljnih (človekovih) pravic, Temeljne pravice* (ur. Marijan Pavčnik idr.), Ljubljana, 1997, str. 84-85.

⁵⁴ *Ustava Republike Slovenije* (Uradni list RS, št. 33/1991) – 2. člen.

Za razumevanje pomena osebnostnih pravic v Republiki Sloveniji so ključne določbe 15. člena ustave, ki predpisujejo, da se človekove pravice uresničujejo neposredno na podlagi ustave, da so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ustava,⁵⁵ ter da je način njihovega uresničevanja mogoče predpisati z zakonom. Zaradi navedenega je celotna slovenska zakonodaja prepojena s človekovimi osebnostnimi pravicami.⁵⁶

V ustavi sta z vidika osebnostnih pravic osrednja 35. člen, ki zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic, in 34. člen, ki določa, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Gre za temeljne civilizacijske norme, ki se izražajo v številnih drugih ustavnih določbah.⁵⁷

Kljub temu da mednarodni akti, konvencije in ustava ne govorijo neposredno o človekovem posmrtnem varstvu in kljub temu da glede tega obstajajo številna odprta pravna vprašanja, se pravni teoretiki in praktiki vse bolj strinjajo, da posmrtno varstvo posameznika izhaja iz spoštovanja človekovega dostojanstva. Menijo, da gre za varovanje pravic živih in da se varujejo tudi osebne dobrine mrtvih.⁵⁸ Po eni strani gre za varovanje posameznika, ki lahko šele v zaupanju, da pravo ne bo dopustilo, da bi se »*po smrti spremenil v nično stvar oziroma predmet z rezervnimi deli*«⁵⁹, med svojim življenjem občuti polno dostojanstvo in se svobodno razvija ter odloča; po drugi strani pa gre za varovanje svojcev oziroma ljudi zaradi njihove pietete do pokojnih in ne nazadnje zaradi varstva splošnih moralnih vrednot, na katerih temelji družba.⁶⁰

Človekovo dostojanstvo v sodobni družbi postaja skupno vrednostno izhodišče človekovih pravic. Nanaša se na žive in mrtve in je vrednostno merilo tudi glede dolžnosti, ki jih imamo do prihodnjih generacij – na primer varstva naravne in kulturne dediščine ipd.⁶¹

Za varovanje človekovega dostojanstva in njegovih pravic je najprej odgovorna država, ki z zakonodajo na različnih področjih – pregon kaznivih dejanj (skrunitev trupla in groba, žalitev časti in dobrega imena ...), v zdravstvu (glede odvzema delov človeškega telesa ...), v pogrebni dejavnosti itd. – in z uporabo različnih institutov izpolnjuje obveznost varovanja človekovih dobrin tudi po smrti.⁶²

V praksi so človekove pravice varovane toliko, kolikor jih oblast, družba in posamezniki v resnici dojemajo kot pomembne in spoštujejo. To je bilo ves čas povezano s stopnjo razvoja pravne in družbene kulture. Pravna teorija, praksa in pravni akti, ki posebej obravnavajo posmrtno varstvo posameznika oziroma njegovega mrtvega telesa in posameznih delov, so razmeroma novi,⁶³ zato za popolno razu-

---

⁵⁵ Ustavno sodišče je v svojih odločbah dopustilo omejevanje tudi zaradi varstva javnega interesa. Glej: Kaučič, Grad 2008 (op. 41), str. 111.

⁵⁶ Določbe o spoštovanju človekovih pravic se pojavijo celo v zakonsko predpisanih zaprseгах leta 1997 v *Zakonu o policiji* (Uradni list RS, št. 87/1997 in spremembe) – 70. člen: »Slovesno prisegam, da bom pri izvajanju nalog vestno, odgovorno, humano in zakonito izpolnjeval svoje naloge ter spoštoval človekove pravice in temeljne svoboščine.« Navedena zaprisega je bila leta 2013 prenesena v 59. člen *Zakona o organiziranosti in delu policije* (Uradni list RS, št. 15/2013 in spremembe). Dobivamo pa še nove zakone, kot na primer *Zakon o pacientovih pravicah*, *Zakon o varstvu osebnih podatkov* ipd.

⁵⁷ V 21. členu ustave je med drugim zagotovljeno spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in drugih postopkih ter v 17. členu nedotakljivost človekovega življenja in prepoved smrtne kazni, v 18. členu sta prepovedana mučenje in ponižujoče kaznovanje oziroma ravnanje ipd.

⁵⁸ Pravna teorija in praksa med osebne dobrine, ki trajajo tudi po smrti, prišteva predvsem čast in dobro ime, lastno podobo (na primer glede neupravičene objave fotografij, filmskih posnetkov) in integriteto trupla (prepoved skrunitve trupla in groba). Te dobrine ob ustavnih, varujejo tudi določbe civilnega in kazenskega prava. Glej: Barbara Novak, Posmrtno varstvo osebnosti, *Zbornik znanstvenih razprav*, št. 2, 2000, str. 114.

⁵⁹ Novak 2000, (op. 59), str. 125.

⁶⁰ Novak 2000, (op. 59), str. 107-125; Martin Brumec, Posmrtno varstvo osebnosti, Pamfil, Ljubljana, 2010, str. 26-30.

⁶¹ Pavčnik 1997 (op. 54), str. 99-100.

⁶² Brumec 2010 (op. 61), str. 26-30.

⁶³ Gre predvsem za pravne akte povezane s področjem biomedicine in transplantacije, kot so: *Konvencija o človekovih pravicah v zvezi z biomedicino* (Uradni list RS-MP, št. 17/1998), s protokolom o presaditvi človeških organov; *Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja* (Uradni list RS, št. 12/2000). V povezavi s sodno medicino je bilo šele leta 1999 sprejeto *Priporočilo No. R (99) 3* o usklajevanju pravil sodnomedicinske obdukcije med državami članicami Sveta Evrope, ki upošteva načela o varstvu človekovih pravic iz EKČP in navaja spoštovanje dostojanstva pokojnika. Glej: Recommendation Rec (199)3 on the harmonisation of medico-legal autopsy

mevanje statusa sodnomedicinskih ekspozitov iz obdobja po drugi svetovni vojni, ki so izhodišče tega besedila, ne bi smeli prezreti spreminjajočega se pravnega položaja trupla, njegovih delov in položaja žrtve v kazenskem postopku na našem območju.

Žrtev kot oseba, proti kateri je bilo storjeno kaznivo dejanje, se v pravnih predpisih običajno imenuje oškodovanec. Slednji pa, kot nam pove zgodovinski pregled kazenske zakonodaje na našem območju, je imel v kazenskih postopkih postransko vlogo. Bil je le priča oziroma dokazno sredstvo za državne organe, ki so bili pooblaščen za pregon kaznivega dejanja in obsodbo njegovega storilca. Ob tem je treba omeniti, da se je v postopkih sledilo predvsem načelu iskanja materialne resnice in se ni omenjalo pravic žrtev.

Hkrati so medicinski/zdravniški posegi, med katere kot t. i. preiskovalni dejanji spadata mrliški ogled in obdukcija trupla, imeli v preteklosti izrazito privilegiran status z vidika protipravnosti poseganja v dobrine posameznika.⁶⁴

Iz pregleda viktimološke⁶⁵ literature je razvidno, da se žrtvi družbena pozornost začenja namenjati šele sredi prejšnjega stoletja. Zaradi pravičnejše določitve kazni storilcu so namreč začeli ugotavljati njeno negativno plat oziroma prispevek h kaznivemu dejanju. Preobrat viktimoloških prizadevanj zagotavljanja pravic žrtvam kot samostojnim subjektom kazenskega postopka pa se dogaja šele v zadnjem obdobju. K temu je prispeval razvoj v preteklih 40 letih: od humanističnih gibanj, z ozaveščanjem javnosti o posledicah kriminalitete za žrtve; raziskav, ki so odkrivale tudi t.i. sekundarno viktimizacijo zaradi neustreznega institucionalnega obravnavanja žrtev v postopkih; do sprejetja mednarodnih pravnih predpisov⁶⁶ in vzpostavitve različnih institucij ter programov za pomoč žrtvam kaznivih dejanj.

Truplo se je v Evropi v preteklosti dojemalo kot javna dobrina, ki je na voljo medicinskim fakultetam za pouk. Sprva so uporabljali samo trupla kaznjencev, ki so bili usmrčeni, iz navodila prosectorske službe v takratni ljubljanski deželni bolnišnici z začetka prejšnjega stoletja pa izhaja, da so lahko v znanstvene namene uporabili »materijale« vseh obduciranih – ki pa niso bili samo zločinci.⁶⁷ Truplo so dojemali kot stvar, ki lahko koristi potrebam človeka, ob upoštevanju sanitarnih in pietetnih meril. Pravico do razpolaganja s truplom oziroma njegovimi deli so imele zdravstvene organizacije (na primer anatomski inštituti), in sicer za medicinsko raziskovanje in didaktične potrebe.⁶⁸

Pri sodobnih pravnih kvalifikacijah so mnenja različna. Večinoma se truplo dojemata kot posebna premična stvar, z omejenim razpolaganjem, do katerega ni možno imeti lastninske pravice. Pogosto je pomembno, koliko časa je že preteklo od smrti umrlega (pri mumijah, skeletih večina ne vidi ovir, da jih ne bi obravnavali kot stvari). Za dele trupla pa se ravno tako kot za dele živega telesa navaja, da z ločitvijo postanejo samostojne stvari, z možno lastninsko pravico, a brez tržne vrednosti, z namenom služiti humanitarni medicini.⁶⁹

---

rules, Adopted by Committee of Ministers on 2 february 1999. Dostopno na: [http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR\(99\)3.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR(99)3.pdf); http://prison.eu.org/spip.php?page=imprimer_article&id_article=2972 (obiskano 18. 11. 2014). Pri tem je treba omeniti, da pri nas delo sodnih izvedencev še vedno urejajo določbe ZKP, ki so bile napisane leta 1953. Pri vzorčnih pravnih virih je treba omeniti angleški *Human Tissue Act 2004* (HT Act) - Zakon o človeškem tkivu. Dostopno na: <https://www.hta.gov.uk/policies/human-tissue-act-2004> (obiskano 10. 3. 2016).

⁶⁴ Damjan Korošec, *Medicinsko kazensko pravo*, Ljubljana, 2004, str. 16-50.

⁶⁵ Viktimologija je veda, ki se ukvarja s preučevanjem žrtve, vzrokov, načina viktimizacije in njenih posledic. Njeni začetki segajo v sredino prejšnjega stoletja. Glej: Nina Peršak, Viktimologija, *Kriminologija* (ur. Alenka Šelih, Katja Filipčič), Ljubljana, 2015, str. 126.

⁶⁶ Prvi predpis Sveta Evrope o tem je *Konvencija o kompenzaciji za žrtve nasilnega kriminala* iz leta 1983, za pomemben programski premik v mednarodni miselnosti pa naj bi bila pomembna *Deklaracija o temeljnih pravicah žrtev kaznivih dejanj in zlorabe moči*, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN, 29. novembra 1985. Pomembne spremembe v statusu žrtev kaznivih dejanj pri nas so bile dosežene po *Direktivi o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj* iz leta 2004, *Priporočilu o pomoči žrtvam kaznivih dejanj* iz leta 2006 (oba dokumenta je sprejel Svet Evrope) in *Direktivi Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj* (Direktiva 2012). Glej: Peršak 2015 (op. 66), str. 126-163.

⁶⁷ Dolenc 1997 (op. 22), str. 537-546.

⁶⁸ Alojzij Finžgar, Razpolaganje z deli človekovega telesa kot stvarmi, *Pravnik*, Ljubljana, 1975, str. 5-15.

⁶⁹ Matjaž Tratnik, Pravni položaj delov človeškega telesa v primerjalnem pravu, *Medicina in pravo*, Maribor, 2004, str. 77-83.

Človeški ostanki v muzejih in na razstavah – praksa, pravo in etika

V številnih muzejih po svetu je mnogo raznovrstnih človeških posmrtnih ostankov.⁷⁰ Najdemo jih že v kabinetih čudes iz 16. in 17. stoletja, v kriminoloških/kriminalističnih muzejih⁷¹ ter tudi na aktualnih stalnih razstavah v slovenskih muzejih.⁷² Med najbolj znanimi je razstava prepariranih človeških trupel in njihovih delov, ki jo je zasnoval nemški profesor anatomije Gunter van Hagens, in od leta 1995 v več različicah in pod različnimi imeni potuje po svetu ter privablja milijone obiskovalcev.⁷³ Med najslavnejša razstavljenega trupla spadata ruski voditelj Vladimir Iljič Lenin – od leta 1924 na ogled v mavzoleju na Rdečem trgu v Moskvi⁷⁴ in Ötzi – bakrenodobni Evropejec iz 34. stoletja pr. n. št., ki so ga našli leta 1991 v ledeniku v Italiji in je razstavljen v arheološkem muzeju v Bolzanu. Forenziki so odkrili, da je umrl nasilne smrti, saj je imel v rami luknjo od puščice in resno poškodbo glave, ki je verjetno povzročila smrt.⁷⁵

Človeški ostanki so bili v preteklosti v različne zbirke (arheološke, zgodovinske, medicinske, etnografske ipd.) in na razstave umeščeni iz različnih virov in iz različnih razlogov.⁷⁶

V zadnjem obdobju navedene razstave in zbirke vzbujajo vse večjo pozornost in delijo mnenje javnosti. Številni se zavzemajo za njihov umik iz muzejev, drugi pa za njihovo raziskovalno-izobraževalno uporabo. Muzealce to postavlja pred številna etična in strokovna vprašanja,⁷⁷ ob tem pa se opaža manko nacionalnih zakonskih predpisov in jasnih smernic. Izjema je Velika Britanija, kjer so leta 2005 sprejeli navodila za ravnanje s posmrtnimi ostanki v muzejih z obsežnimi določbami o hrambi, raziskovanju, razstavljanju, repatriaciji idr., ki zavezujejo vse britanske muzeje. Večini so do zdaj pomagala jasno urediti položaj in upravljanje tega specifičnega gradiva.⁷⁸ V slovenski zakonodaji lahko trenutno dobimo le potrditev, da imamo v muzejih človeške ostanke. To določbo najdemo v 5. členu *Pravilnika o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah* (Uradni list RS, št. 102/2010), v katerem pod šifro P20 piše: »Človeški ostanki so ostanke (delov) človeškega telesa, ki jih hranijo muzeji v svojih zbirkah kot kulturno občutljivo gradivo (človeško okostje, mumija, vsebina žare, relikvija).«

Ob pomanjkanju pravnih ureditev ravnanje večine muzealcev z omenjenim občutljivim gradivom usmerjajo predvsem etični kodeksi. Med najpomembnejšimi sta *ICOM-ov kodeks muzejske etike*⁷⁹, ki podaja splošne etične smernice muzejskega delovanja in vedenja, ter *ICOM-ov posebni kodeks etike za*

---

⁷⁰ Že samo v londonskih muzejih jih je na tisoče: Museum of London jih hrani 17.000. Dostopno na: <http://archive.museumoflondon.org.uk/Centre-for-Human-Bioarchaeology/Policies/MuseumPolicyonHumanRemains.htm> (obiskano 30.7.2016). Na seznamu Britanskega nacionalnega muzeja jih najdemo okrog 6000. Dostopno na: http://www.britishmuseum.org/about_us/management/human_remains.aspx (obiskano 30. 7. 2016). Veliko jih je razstavljenih v Narodnem muzeju za zdravje in medicino (NHHM) Dostopno na: http://www.britishmuseum.org/about_us/management/human_remains.aspx (obiskano 30. 7. 2016) itd.

⁷¹ Med najbolj znane spada Lombrosov antropološki muzej v Torinu – t. i. Museo di Antropologia criminale Cesare Lombroso, ustanovljen leta 1876.

⁷² Na primer čanca v Etnografskem muzeju v Ljubljani in jermen iz človeške kože v Pokrajinskem muzeju v Celju. Glej: Alenka Bartulovič, Dan Podjed, Človeško telo kot razstavni eksponat, Etične dileme v dveh slovenskih muzejih, *Med prezentacijo in manifestacijo* (ur. Božidar Jezernik), Ljubljana, 2010.

⁷³ Večinoma je poznana pod imenom Body Worlds. Do zdaj je bila že dvakrat v Ljubljani – leta 2012 in 2016.

⁷⁴ Dostopno na: <http://www.24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/foto-leninovo-truplo-ponovno-na-ogled.html> (obiskano 30. 7. 2016).

⁷⁵ Dostopno na: <http://www.archaeologiemuseum.it/en/oetzi-the-iceman> (obiskano 30. 7. 2016).

⁷⁶ Kacey M. Page, *The Significance of Human Remains in Museum Collections: Implications for Collections Management*, Buffalo, 2011. Dostopno na: http://digitalcommons.buffalostate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=history_theses (obiskano 30. 7. 2016).

⁷⁷ Bartulovič, Podjed 2010 (op. 73), str. 125-151.

⁷⁸ *Guidance for the Care of Human Remains in Museums*. Dostopno na: <https://www.britishmuseum.org/pdf/DCMS%20Guide.pdf> (obiskano 30. 7. 2016); Lauren Anderson, *Exhibiting human Remains in Museum*, 2010. Dostopno na: https://museumstudies.columbian.gwu.edu/sites/museumstudies.columbian.gwu.edu/files/downloads/Exhibiting_Human_Remains.pdf (obiskano 30. 7. 2016); Jack Lohman, Katherine Goodnow (ur.), *Human Remains and Museum Practice*, London, 2006.

⁷⁹ *ICOM-ov kodeks muzejske etike* (prevod Franc Smrke; ur. prevoda Nejka Batič idr.), Ljubljana, 2005. ICOM (The International Council of Museums – Mednarodni muzejski svet je vodilna muzejska nevladna mednarodna organizacija) je kodeks sprejel leta 1986, dopolnil pa ga je leta 2004. Slovenija je s svojim odborom aktivna članica ICOM-a od leta 1991.

*naravoslovne muzeje*⁸⁰. Prvi govori o človeških ostankih kot kulturno občutljivem gradivu, ki ga muzej lahko pridobi samo, če ga lahko varno shrani in spoštljivo ravna z njim. Nadalje za razstavljanje določa pravilo obzirnosti in spoštljivosti do človekovega dostojanstva ter pri vsem poudarja sodelovanje z izvornimi skupnostmi, tudi v smislu repatriacije. Drugi kodeks pomeni vsebinsko dopolnitev prvega. Določa natančnejše standarde hranjenja in predstavljanja človeških ostankov ter drugega naravoslovnega gradiva. V povezavi s človeškimi ostanki med drugim predpisuje spoštovanje relevantne zakonodaje, upoštevanje izvora gradiva in interesov skupnosti, dostojanstveno predstavljanje in ustrezno hrambo, znanstveno raziskovanje in predstavljanje ob posebnih pogojih ter soglasjih ... Poudarja pomen in veljavo etičnih norm za vse ustanove, ki hranijo občutljivo gradivo oziroma se srečujejo z njim. Pomagale naj bi jim pri odločitvah, ko se soočajo z zapletenimi izzivi.

Sklep

Posmrtno varstvo človeka v muzejskem okolju moramo obravnavati z več vidikov. Ti izhajajo iz različnih osebnostnih pravic, ki temeljijo na človečnosti občestva. Gre za pravna in moralna/etična vprašanja, s katerimi so povezani številni izzivi, dvomi in posledice. Razrešiti jih morajo predvsem muzeji sami, to pa je zanje velika družbena odgovornost, in sicer odgovornost za to, kako bodo pravno-civilizacijsko dediščino nadgradili in implementirali v vsak posamezen primer. Muzeji se morajo zavedati svoje moči vplivanja na skupnost, ki jo lahko tako ali drugače tudi spreminjajo.

Pri iskanju ustreznih rešitev si lahko muzealci pomagajo predvsem s temeljnimi pravnimi akti o človekovih pravicah in etičnimi usmeritvami mednarodnih strokovnih etičnih kodeksov. Pravo in etika se dopolnjujeta. Pravo določa vrsto splošnih načel, da zaščiti družbeno koristne vrednote in pravice ljudi, profesionalna etika pa zahteva uskladitev s temeljnimi vrednotami in omogoča spoštovanje človeškega bitja.

Po Aristotelu je etika praktična znanost, ki je najtesneje povezana s teorijo in prakso zakonodaje, njen namen pa je opredeliti in uveljaviti najvišje dobro, za kar si prizadeva vsak človek kot posameznik in tudi družba.⁸¹

Muzealci morajo ves čas delovati tudi z velikim občutkom za vse oblike človeške kulture, pri čemer nikoli ne smejo pozabiti, da je temelj vsega človek in njegova človečnost.

»*Nos fuimus, quod vos hodie estis, vos cras eritis, quod nos hodie sumus.*«⁸²

Viri in literatura

Anderson, Lauren: *Exhibiting human Remains in Museum*, 2010. Dostopno na: https://museumstudies.columbian.gwu.edu/sites/museumstudies.columbian.gwu.edu/files/downloads/Exhibiting_Human_Remains.pdf (obiskano 30. 7. 2016).

Arhivski dokumenti Muzeja slovenske policije o vzpostavitvi spletne strani in spletna stran Muzej slovenske policije. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/novinarsko-sredie/muzej-slovenske-policije> (obiskano 7. 3. 2016).

Bartulović, Alenka in Podjed, Dan: Človeško telo kot razstavni eksponat, Etične dileme v dveh slovenskih muzejih, *Med prezentacijo in manifestacijo* (ur. Jezernik, Božidar), Ljubljana, 2010.

---

⁸⁰ ICOM-ov kodeks etike za naravoslovne muzeje (prevod Generalni sekretariat vlade RS, sektor za prevajanje, ur. prevoda Marjeta Mikuš idr.), Ljubljana, 2015.

⁸¹ Kajetan Gantar, Aristoteles in njegova etika, v: Aristoteles, *Nikomahova etika*, Ljubljana, 2002, str. 20.

⁸² Napis iz rimskega nagrobnika, star več kot 2000 let, ki se v dobesednem prevodu glasi: »*Mi smo bili, kar ste vi danes, vi jutri boste, kar smo mi danes.*« Iz zapiskov predavanj latinskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Osebni arhiv avtorice.

- Bavcon, Ljubo idr.: *Kazensko pravo*, Ljubljana, 2009.
- Bohte, Borut: Mednarodno varstvo temeljnih pravic, *Temeljne pravice* (ur. Pavčnik, Marijan idr.), Ljubljana, 1997.
- British Museum. Dostopno na: http://www.britishmuseum.org/about_us/management/human_remains.aspx (obiskano 30. 7. 2016).
- Brumec, Martin: Posmrtno varstvo osebnosti, *Pamfil*, Ljubljana, 2010.
- Debeljak, Biserka: *Muzej organov za notranje zadeve. Katalog in zapiski o zgodovini muzeja, muzejskih predmetih in ljudeh, ki so ga ustvarjali*, Ljubljana, 2005. Dostopno na: <http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/muzej.pdf> (obiskano 1. 7. 2015).
- Dolenc, Anton: *Medicinska etika in deontologija, Dokumenti s komentarjem*, Ljubljana, 1993.
- Dolenc, Anton: *Medicinska etika in deontologija II, Razprave*, Ljubljana, 1997.
- Dokument MNZ-Policija, št. 621-9/2013 z dne 21. 12. 2012. Arhiv Muzeja slovenske policije.
- Etika v muzejih, ravnanje z ostanki živih organizmov - vabilo/program. Muzeoforum 1. 12. 2014.* Dostopno na: http://www.smd-drustvo.si/Arhiv%20dokumentov/1%20Muzeoforum/muzeoforum_2014_12%20vabilo.pdf (obiskano 28. 6. 2015).
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP)*, 4. november 1950, Rim, Uradni list RS MP, št. 33/1994.
- Finžgar, Alojzij: *Osebnostne pravice*, Ljubljana, 1985.
- Finžgar, Alojzij: Razpolaganje z deli človekovega telesa kot stvarmi, *Pravnik*, Ljubljana, 1975.
- Gantar, Kajetan: Aristoteles in njegova etika, v: *Aristoteles, Nikomahova etika*, Ljubljana, 2002.
- Guidance for the Care of Human Remains in Museums.* Dostopno na: <https://www.britishmuseum.org/pdf/DCMS%20Guide.pdf> (obiskano 30. 7. 2016).
- Human Tissue Act 2004 (HT Act) - Zakon o človeškem tkivu.* Dostopno na: <https://www.hta.gov.uk/policies/human-tissue-act-2004> (obiskano 10. 3. 2016).
- Igličar, Albin: Javno mnenje o človekovih pravicah, *Temeljne pravice* (ur. Pavčnik, Marijan idr.), Ljubljana, 1997.
- ICOM-ov kodeks muzejske etike* (prevod Smrke, Franc; ur. prevoda Batič, Nejka idr.), Ljubljana, 2005.
- ICOM-ov kodeks etike za naravoslovne muzeje* (prevod Generalni sekretariat vlade RS, sektor za prevažanje, ur. prevoda Mikuž, Marjeta idr.), Ljubljana, 2015.
- Jadek-Pensa, Dunja: Komentar k 134. členu OZ, *Obligacijski zakonik s komentarjem* (ur. Juhart, Miha in Plavšak, Nina), Ljubljana, 2003.
- Kaučič, Igor in Grad, Franc: *Ustavna ureditev Slovenije*, Ljubljana, 2008.
- Kolar Osvald, Darinka: *Zasnova nove stalne razstave Muzeja slovenske policije, projektna naloga – idejna zasnova*, Ljubljana, 2011.
- Korošec, Damjan: *Medicinsko kazensko pravo*, Ljubljana, 2004.
- Konvencija o človekovih pravicah v zvezi z biomedicino*, Uradni list RS-MP, št. 17/1998.
- Leninovo truplo znova na ogled.* Dostopno na: <http://www.24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/foto-leninovo-truplo-ponovno-na-ogled.html> (obiskano 30. 7. 2016).
- Lohman, Jack in Goodnow, Katherine (ur.): *Human Remains and Museum Practice*, London, 2006.
- Maver, Darko in soavtorji: *Kriminalistika*, Ljubljana, 2004.
- Mihelčič, Benje idr.: *Osnove pravne ureditve s področja zdravstvenega varstva in javnega zdravja*, Ljubljana, 2009.
- Milčinski, Janez: *Sodna medicina, uvod v delo z izvedencem*, Ljubljana, 1956.
- Mlinar, Zdravko: *Osebnostne pravice, Teorija in praksa*, št. 1-2, Ljubljana, 1987.
- Muhič, Jasmina: *Pred dvajsetimi leti so ubijali z metlo, danes s hladnimi orožji*, Pomurec.com, 2011. Dostopno na: http://www.pomurec.com/vsebina/5226/Pred_dvajsetimi_leti_so_ubijali_z_metlo__danes_s_hladnimi_orozji (obiskano 10. 7. 2015).

- Museum of London*. Dostopno na: <http://archive.museumoflondon.org.uk/Centre-for-Human-Bioarchaeology/Policies/MuseumPolicyonHumanRemains.htm> (obiskano 30. 7. 2016).
- Muzej slovenske policije – gostovanja*. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/259-gostovanja/7873-gostovanja> (obiskano 7. 3. 2016).
- Muzeoforum*. Dostopno na: http://www.smd-drustvo.si/5_dejavnosti.htm#muzeoforumo (obiskano 28. 6. 2015).
- Muzeoforum v Muzeju slovenske policije, sporočila za javnost*, 2. 12. 2014. Dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/75791-muzeoforum-v-muzeju-slovenske-policije?tmpl=component&print=1&page=&lang> (obiskano 28. 6. 2015).
- Novak, Barbara: Posmrtno varstvo osebnosti, *Zbornik znanstvenih razprav*, št. 2, 2000.
- O Kriminalističnem muzeju v Tacnu, *Poročevalec*, št. 3, 19. 1. 1999.
- Obligacijski zakonik /OZ/*, Uradni list RS, št. 83/01 in spremembe.
- Otvoritev Muzeja slovenske policije, sporočila za javnost*, 20. 12. 2006. Dostopno na: http://www.policija.si/index.php/novinarsko-sredie/index.php?option=com_content&view=article&id=3949 (obiskano 28. 6. 2015).
- Ötzi the Iceman*. Dostopno na: <http://www.archaeologiemuseum.it/en/oetzi-the-iceman> (obiskano 30. 7. 2016).
- Page, Kacey M.: *The Significance of Human Remains in Museum Collections: Implications for Collections Management*, Buffalo, 2011. Dostopno na: http://digitalcommons.buffalostate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=history_theses (obiskano 30. 7. 2016).
- Pavčnik, Marijan: Razumevanje temeljnih (človekovih) pravic, *Temeljne pravice* (ur. Pavčnik, Marijan idr.), Ljubljana, 1997.
- Pavčnik, Marijan: Namesto uvoda, *Temeljne pravice* (ur. Pavčnik, Marijan idr.), Ljubljana, 1997.
- Peršak, Nina: Viktimologija, *Kriminologija* (ur. Šelih, Alenka in Filipič, Katja), Ljubljana, 2015.
- Pravilnik o delu muzeja in sveta muzeja Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve*, 7. 1. 1983.
- Pravilnik o delu muzeja Ministrstva za notranje zadeve*, 1. 8. 1996.
- Pravilnik o mrliški pregledni službi*, Uradni list SRS, št. 15/1973.
- Pravilnik o pogojih in načinu opravljanja mrliško pregledne službe*, Uradni list RS, št. 56/1993.
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah*, Uradni list RS, št. 102/2010.
- Predmetnik in učni načrt Strokovne šole za notranje zadeve*, Odsek za miličnike kadete, 1970. Socialistična republika Slovenija, Strokovna šola za notranje zadeve v Ljubljani, 1970.
- Predmetnik in učni načrt Strokovne šole za notranje zadeve*, Odsek za delavce milice, Socialistična republika Slovenija, Strokovna šola za notranje zadeve v Ljubljani, 1970.
- Recommendation Rec (1993) on the harmonisation of medico-legal autopsy rules*, Adopted by Committee of Ministers on 2 february 1999. Dostopno na: [http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR\(99\)3.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR(99)3.pdf); http://prison.eu.org/spip.php?page=imprimer_article&id_article=2972 (obiskano 18. 11. 2014).
- Rott, Tomaž: *Akad. prof. dr. prava in dr. med. Janez Milčinski*, Zdravniška zbornica, ISIS 2011. Dostopno na: <http://www.zdravniskazbornica.si/isis/1081/2011/121/13/akad-prof-dr-prava-in-dr-med-janez-milcinski> (obiskano 10. 7. 2015).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU - Portal BOS. Dostopno na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (obiskano 7. 3. 2016).
- Splošna deklaracija človekovih pravic (SDČP)*, 10. december 1948.
- Tratnik, Matjaž: Pravni položaj delov človeškega telesa v primerjalnem pravu, *Medicina in pravo*, Maribor, 2004.
- Uredba o mrliški pregledni službi*, Uradni list LRS, št. 11/1948.
- Ustava Republike Slovenije*, Uradni list RS, št. 33/1991.

Zakon o policiji, Uradni list RS, št. 87/1997 in spremembe.

Zakon o kazenskem postopku – ZKP, Uradni list RS št. 63/1994 in spremembe, 259.-266. člen.

Zakon o organiziranosti in delu policije, Uradni list RS, št. 15/2013 in spremembe.

Zakon o zdravstvenem varstvu, Uradni list SRS, 38/1974.

Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja, Uradni list RS, št. 12/2000.

Zakonik o kazenskem postopku Federativne ljudske republike Jugoslavije, Uradni list FLRJ, št. 40/1953, 240.-247. člen.

Zapiski predavanj latinskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Osebni arhiv avtorice.

Zgodovina inštituta, Inštitut za sodno medicino. Dostopno na: http://www.ism-mf.si/Zgodovina_instituta/ (obiskano 10. 7. 2015).

Zupan, Urša: FOTO in VIDEO *Po sledih slovenskih zločincev ...*, 24.ur.com. Dostopno na: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/foto-in-video-po-sledih-slovenskih-zlocincev.html> (obiskano 10. 7. 2015).

FORENSIC MEDICINE EXHIBITS AT THE POLICE MUSEUM – ETHICAL DILEMMAS

This paper describes a museum curator's dealing with specific museum materials. Exhibits of human remains raised a number of dilemmas and questions for her and led her to the hypothesis that man is entitled to dignity also after death and therefore to a special status in the museum environment. All this, along with looking for ways to appropriately handle specific exhibits at the police museum, led her to research, and to look into the history of the mission of the police museum and its collections, observe responses of museum visitors and wider public, examine similar collections in other museums, research different fields (from law, criminology, victimology, forensic medicine to ethics, human rights, art and museology) and to initiate a debate in the wider museum environment. This idea came to life as part of Muzeoforum at the Slovenian Police Museum in December 2014.

Key words: police museum, mortal remains, human rights, museum ethics, forensic medicine

Darinka Kolar Oswald holds a Bachelor's degree in art history. She started working for the Ministry of the Interior/Police in 2000 as a criminal police inspector specialist for the investigation of crime related to the cultural heritage/works of art. Since 2011 she has been the curator and head of the Slovenian Police Museum.